

Ptice treh viharjev

**Življenjske zgodbe
iz zgornje Vipavske doline**

Zapisala in uredila
Ingrid Patricia Boben

Ptice treh viharjev
Življenjske zgodbe
iz zgornje Vipavske doline

Zapisala in uredila *Ingrid Patricia Boben*

Spremna beseda
prof. dr. Mira Miladinović Zalaznik
dr. Renato Podbersič
prof. mag. Lucijan Bratuš

Slovar narečnih besed
Ingrid Patricia Boben in Lucijan Bratuš
Strokovni pregled slovarja *prof. Božidar Premrl*

Lektoriranje *Irena Kristan Bradač*

Slikovno gradivo
Pričevalci in njihovi sorodniki,
Goriški muzej Kromberk – Nova Gorica,
Pokrajinski arhiv v Novi Gorici
Slovenski etnografski muzej

Oblikovanje in prelom *Lucijan Bratuš*

Samozaložba
Ingrid Patricia Boben

Tisk DEMAT, d.o.o.

Naklada
400 izvodov

Vipava,
2024

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-94
929(497.4)Vipavska dolina)

BOBEN, Ingrid Patricia

Ptice treh viharjev : življenjske zgodbe iz zgornje Vipavske doline / zapisala in uredila Ingrid Patricia Boben ; [spremna beseda Mira Miladinović Zalaznik, Renato Podbersič, Lucijan Bratuš ; slovar narečnih besed Ingrid Patricia Boben in Lucijan Bratuš ; slikovno gradivo pričevalci in njihovi sorodniki ... et al.]. - Vipava : samozal., 2024

ISBN 978-961-07-2342-4
COBISS.SI-ID 209952003

Kazalo

7	Beseda zapisovalke in urednice – <i>Ingrid Patricia Boben</i>
9	Dragocenost spomina – <i>Mira Miladinović Zalaznik</i>
10	Knjigi na pot – <i>Renato Podbersič</i>
11	<i>Kaku prdstaut knigo z bāsejdami ...</i> – <i>Lucijan Bratuš</i>
15	01 Ana Fabčič
35	02 Jožef Malik
65	03 Danče Ambrožič
95	04 Julka Durn
113	05 Ivan Bernard Rehar
141	06 Jože Strnad
163	07 Elka Šček
195	08 Benamina Fajdiga
229	09 Marija Marc
241	10 Alda Posavec
257	11 Marija Vodopivec
279	12 Ivanka Rehar
305	13 Marija Mislej
321	14 Andrej Krapež
343	15 Bernarda Trošt
363	16 Franc Sorta
381	17 Jože Kebe
417	18 Danilo Rován
445	19 Magda Rodman
469	20 Silvana Bajc
491	Slovar vipavskih narečnih besed
507	Pomembne osebnosti in dogodki
519	Viri in literatura
525	Zahvale

Pesmi vipavskih pesnikov

- 14 *Filip Terčelj* **To Vipavska je dolina**
34 *Fran Žgur* **Tam vrh Nanosa**
64 *Fran Žgur* **Vince pijemo**
112 *Janez Krhne* **Ipavska pesem**
136 *Janez Krhne* **Vipavski rožarici**
194 *NN,* **Dajte luči, jasnih luči**
228 *Ivan Furlan* **Iz župnije Goče**
240 *Janez Krhne* **Sodom**
256 *Florjan Skapin* **Na Zemonu**
320 *Janez Krhne* **Med kosci**
362 *Ivan Krašna* **Metličarji**
380 *Aleš Sorta - Prešeren* **Vipava zibel naša**
Aleš Sorta - Prešeren **Slovo prijatelju**
416 *Radoslav Silvester* **Vipavi**
467 *Drago Bajc* **Drevo sem**
468 *Magda Rodman* **Moja domovina Slovenija**
488 *Vlado Premrl* **Oj, Vipava!**

Beseda zapisovalke in urednice

Knjigo naj bralec / bralka spoštljivo vzame v roke. Že samo zaradi dejstva, da je knjiga. Knjige pa piše življenje, ki tke zlate nitke življenjskih zgodb in izkušenj vsakega izmed pričevalcev / pričevalk, da slednjič postanejo ogrinjalo modrosti in večnega spomina. Knjiga je nastala zelo spontano, želeli smo dati besedo še zadnjim pričevalcem / pričevalkam vojne dobe. Prav na pobudo avtorice štirih uspešnih knjig o vipavski zgodovini, neutrudne publicistke in ne nazadnje moje velike vzornice Magde Rodman sem se lotila zbiranja podatkov, intervjujev z ljudmi ter njihovimi družinskimi člani, da bi njihove spomine obvarovali pred pozabo. Lahko bi rekli, da je ta knjiga na neki način nadaljevanje življenjskih pričevanj krajanov iz Vipave in okolice, ki jih je zbrala Magda Rodman v svoji domoljubni knjigi *Življenje ob trti in kršinu*.

Pred vami so zgodbe iz življenja ljudi, zavednih Primorcev in Primork, ki so na svoji koži občutili krutost fašističnega škornja ter hladno preračunljivost nacizma na naših tleh. Sledi povojno obdobje »nove« oblasti, še tretjega totalitarnega sistema, ki je skoraj pol stoletja po II. svetovni vojni oz. po razpadu Italije krojil usodo ljudi na Primorskem ter drugod po naši domovini. Vsak pričevalec / vsaka pričevalka je v ta namen odprl / odprla svoje srce in povedal / povedala marsikatero svojo izkušnjo, ki bi sicer ostala nezapisana ali bi se razblinila v vesoljni minljivosti. Marsikateremu pričevalcu / marsikateri pričevalki se je med podoživljanjem svoje zgodbe utrnila solza. Težko je bilo življenje v vojnem obdobju, ko so bili večinoma vsi otroci ali najstniki. Krivice in krutost vsakega režima ter nesmisel vojne, ki so jih doživeli, so bili in ostajajo vnebovpijoči.

Vsakemu pričevalcu in vsaki pričevalki se iz srca zahvaljujem za nesebično sodelovanje pri tej raziskavi, za srčnost, potrpežljivost in ure pripovedovanja. Gotovo ni bilo lahko odpreti že zaklenjenih vrat svojega otroštva, spominov na svoje družine in krivice, ki so jih morali v nemem kriku podzavesti skriti prav na dno srca. Včasih pa so jim med pripovedovanjem veselo zažarele oči in se jim je zarisal nasmeh na preizkušenem obrazu. Kljub vsemu so uspeli ohraniti dobroto v srcu, se veseliti vsake še tako drobne svetlobe na temnem nebu. V sebi nosijo neizmerno ljubezen do slovenske, primorske grude. Skozi viharje treh totalitarnih sistemov jim je uspelo ohraniti nenavadno moč, upanje in vero.

Vipavska dolina je moj dom ter dom vseh pričevalcev in pričevalk te knjige. Prav zato sem v knjigi zaobjela večino krajev, ki spadajo v občino Vipava, tudi v (našo nekdanjo) občino Ajdovščina – torej Vipavce in Vipavke v specifičnem prostoru in času. Najstarejša pričevalka je bila rojena leta 1926 in najmlajša leta 1947. Pričevalci so razporejeni po letnicah rojstva – od najstarejšega do najmlajšega. Prav razpon teh let zaokroži spomine njihovih staršev na I. svetovno vojno, njihovo

Vipavska dolina je moj dom ter dom vseh pričevalcev in pričevalk te knjige. Prav zato sem v knjigi zaobjela večino krajev, ki spadajo v občino Vipava, tudi v (našo nekdanjo) občino Ajdovščina – torej Vipavce in Vipavke v specifičnem prostoru in času. Najstarejša pričevalka je bila rojena leta 1926 in najmlajša leta 1947. Pričevalci so razporejeni po letnicah rojstva – od najstarejšega do najmlajšega. Prav razpon teh let zaokroži spomine njihovih staršev na I. svetovno vojno, njihovo

otročstvo ter se osredotoči na prihod fašizma na Primorsko, pod katerim smo živeli celih 23 let, pod Italijo pa 25 let. Obdobje nacizma je bilo sicer neprimerno krajše, trajalo je dve leti, a je prav tako zaznamovalo ljudi s hudimi spomini.

Knjiga je zasnovana na dvajsetih pričevanjih, ki jih dopolnjujejo pesmi primorskih oz. vipavskih pesnikov. Vsako pričevanje vsebuje uvodno besedo o rojstnem kraju pričevalca ali pričevalke ter osnovne podatke o pričevalcu / pričevalki. Sledi zgodba pričevalca ali pričevalke. V zadnjem delu knjige so razlaga (in izvor) narečnih besed ter kratki opisi osebnosti ali zgodovinskih dogodkov, ki bodo bralcu / bralki v pomoč pri razumevanju besedila.

Zavedati se moramo, da je čas minljiv, zato je ohranjanje spominov tako zelo pomembno. Obenem naj poudarim, da namen

knjige ni politiziranje, temveč navajanje dejstev preko ustnega ali pisnega izročila vipavskih pričevalcev in pričevalk. Najlepša hvala vsem pričevalcem in pričevalkam, njihovemu sorodstvu ter vsem preostalim za dragoceno pomoč pri zbiranju podatkov in drugega materiala. Zahvaljujem se vsem, ki so kakorkoli prispevali k izidu te knjige: strokovnjakom in strokovnjakinjam z različnih področij, vsem donatorjem, obema strokovnima recenzentoma, lektorici ter oblikovalcu in svetovalcu. Zapisana beseda ostane v uk in poduk ne le današnji, temveč tudi naslednjim generacijam. Za včeraj, danes in jutri.

Naj ptice po treh viharjih, ki so tako zelo zaznamovali Vipavsko, končno svobodno razprejo svoja krila in ponosno poletijo visoko v nebo! Njihova pesem naj še dolgo spremlja ves slovenski rod.

Ingrid Patricia Boben

Dragocenost spomina

Urednica Ingrid Patricia Boben si je zadala nalogo, izdati in urediti knjigo pričevanj Vipavk in Vipavcev o času, ki izginja iz našega kolektivnega spomina, kar je bil svojevrsten izziv. Izbrati in obiskati pričevalke in pričevalce s prošnjo, naj delijo spomine s svojo in širšo skupnostjo, je eno, jih prepričati v smiselnost takšnega početja in jim razložiti dragocenost spominjanja, drugo, tretje pa to vse tudi izpeljati: se pravi, posneti vsa spominjanja, jih pretipkati, dati pričevalkam in pričevalcem oz. njihovim najbližjim v branje in avtorizacijo ter vse popravke, dopolnitve in izboljšave vnesti v besedila. Ker je urednica vse to počela z dodelano vizijo, je z njihovo pomočjo izbrala še primeren fotografski material o ljudeh in krajih, ki bralstvo vizualno seznanja s preteklostjo, kot se je spominjajo in jo želijo deliti.

Pričevanja se osredinjajo na dogajanje v XX. stoletju, torej na čas fašizma, nacional-socializma in komunizma na Primorskem. To so bile razmere, ko je bilo težko *stati inu obstatu*. Spominjanje pa je nekaj, kar je povezano z radostjo, toda tudi z bolečino in trpljenjem zaradi prestanih strahot, povezanih tudi s smrtjo sorodnikov, prijateljev, znancev. Dvajset Vipavk in Vipavcev pripoveduje, kako so ta čas doživljali kot otroci, mladenke in mladeniči ter odrasli. Razmišljajo, kako je doživeto vplivalo na njihova življenja, odločitve, dojemanje sveta in ljudi.

Posebna odlika knjige je, da je jezik pripovedovanja domač, klen in se ne izogiba narečju. Še več, urednica je narečne izraze zbrala in razložila njihov izvor in pomen na koncu knjige, kar je dragocena pomoč bralstvu. Dragocene so objavljene pesmi iz Vipavske doline, kratka pojasnila o nekaterih osebnostih in zgodovinskih dogodkih tistega časa ter zlasti biografske umestitve pričevalk in pričevalcev v ožje okolje. Tako se kaže tudi današnja podoba tega dela slovenske zemlje, ki se bo ohranila.

Knjiga *Ptice treh viharjev* nadaljuje prizadevanja zaslužne ohranjevalke spomina Vipavke Magde Rodman, zbrana v številnih člankih, objavljenih pri nas in v zamejstvu ter v knjigi *Življenje ob trti in kršinu*. Vipavska je našla prizadevni ohranjevalki spomina in tradicije, ki ji postavljata knjižne spomenike vsem nam v spomin in opomin.

prof. dr. Mira Miladinović Zalaznik

Knjigi na pot

Radujmo se, nova knjiga o primorski preteklosti stopa pred bralce. Za Slovence na zahodnem delu narodnega ozemlja, ki so svojo prisotnost nekoč utemeljevali tudi z bogatim kulturnim delovanjem, pomeni izdaja vsake take knjige pravi mali praznik.

Zapisovalka krajevne zgodovine in urednica knjige Ingrid Patricia Boben iz Vipave se je potrudila in pozabi iztrgala dvajset pričevanj posameznic in posameznikov iz zgornje Vipavske doline. V tokratni publikaciji se simpatično prepleta pestra zgodovinska, etnografska, socialna in kulturna pripoved, ki tako domačinom kot tudi drugim bralcem prinaša zanimive življenjske zgodbe »mali« vipavskih ljudi. Pravzaprav je avtorica/urednica s tem nekako nadaljevala delo svoje vipavske vzornice Magde Rodman, ki že desetletja neutrudno zbira krajevno kulturno dediščino in objavlja zgodbe domačinov.

Ustna zgodovina je presečišče skupnega dela zgodovinarja in pripovedovalca, ki pripoveduje svojo zgodbo, ter je hkrati metoda zgodovinskega raziskovanja in analize. Kot je nekoč zapisal britanski ustni zgodovinar Paul Thompson, je ustna zgodovina »zgodovina, ki temelji na ljudeh. V zgodovino vnaša življenje in širi njen pomen. Omogoča, da junaki niso zgolj voditelji, temveč tudi neznana množica ljudi.«

Avtorica knjige oz. popisovalka usod domačinov je tako pozabi iztrgala življenjske pripovedi starejše generacije Vipavk, Vipavcev in okoličanov, časovni lok rojstva pričevalcev sega med leti 1926 in 1947 ter je

domiselno razporejen po starostni strukturi, začeni z najstarejšo pričevalko. Njihove pripovedi dodatno obogatijo skrbno zbrano slikovno gradivo, fotografije in dokumenti, večinoma iz družinskih arhivov.

Knjiga vipavskih pričevanj je hkrati pravi kalejdoskop primorske preteklosti 20. stoletja, saj prinaša tudi trpko pripoved o treh totalitarnih sistemih, ki so dušili svobodo in človekovo ustvarjalnost ter dostojanstvo, tudi na Primorskem – fašizem, nacionalsocializem in komunizem – in se kot odmev treh viharjev dviga nad globokim breznom pozabe.

Dodana vrednost knjige so domiselno uporabljeni posamezni zapisi v dialektu, ki dobijo svojo razlago in tako pomagajo pri razumevanju tudi neveščim vipavskega narečja.

Za konec zapišimo, da gredo torej vse pohvale zapisovalki in urednici knjige Ingrid Patricia Boben ter tudi oblikovalcu Lucijanu Bratušu. Vipavke in Vipavci, bralke in bralci, s to zajetno publikacijo je zapolnjen pomemben kamenček v mozaiku poznavanja vaše/naše preteklosti.

dr. Renato Podbersič ml.

Kəku prədstaut knigo z bəsejdəmi ...

Kəku prədstaut knigo z bəsejdəmi, k' so ih gəvərili en buot. Kej pəmejnjo tice trejh viharju? Tu ja trplejne pəd trejmi režimi, fəšizməm, nəcizməm in komunizməm, kukər so ga dəžvejli əldja s tega kuonca. Prəd drugo svətovno ih ja zətjarou fəšizam, med vəjsko so vsi trije nərdili duost gərja, prve lejta pə vəjski ja pej bla partija hujša ku fəšizam. Tu so še pəsjəbej uəbčutli kmjətje in usi k' so hədili u cjərku.

Skuz dvajsti štorij ja prədstaulənu žulejne tizga cajta. Priče se spounjo uətruəštva in buštva, u kjərəm so žvejli. Kəku ja blu, ku so hədili u šulo. Eni se še spounjo učitəlc in učitəlnu pəd Italijo, eni so bli žleht in so ih tjepli. Slovensku so smejli gəvart sam dəma in u cjərkvi. Gəspudje so ih pər nauki učili tud pisət, brət in puojət u matərnem jəziki.

Narveč pričevaucu ja blu s kmjətu. Povejdəli so tud mərsej uəd dejla na puli, u nuəgrədi, guəzdi in u štali. Kəku so uəbdəlavali zjemlo, in kašnu uəruədje so rabli. Pər kuošnji ja šlu uəd kləpajna kuose də spraulejna sna nə štalo. Dəns se kəsí s kəsilnco in se s traktərjem spraula snu u bale. U nuəgrədi uəd uəkəpavejna in uəbrəzavejna trt də bəndime, ku so u brəntače in uərne brali gruəzdje. Nə fəladurji so ga mlejli in prjəšəli in u hrami nəlivəli muošt u suəde. U guəzdi so dejləli drva in sprauləli lejs zə nə žago. Srjəčəmo tud žvali, k' so ble pər hiši, usje uəd cib u kurniki, goveje žvine in kuojnu u štali in prəšiču u hlejvi, de nə pəzabmo še pəsa in mačk. Kuojni so bli glauna pə-mouč pər dejli. Furəli so z vəzmi in ulejkli pluge, vəsipəče in drugu uəruədje. Dəns so kuojne zəmejnəli traktərji in ih skuorej nə vidmo več.

Tiste cajte je blu tud' nejkej uəbərtniku. Tu so bli: kəvači, buognərji, zuotlərji, tišlərji, malərji, žnidərce in šuštarji, zidarji in mələvarji. U nuovəm cajti še letričisti, məhaniki, šəferji in drugi məštjərji, ki ih kədej nej blu. Zə zdravje so skrbejli duəhtər, zobozdravnik, magistra s pətejke in sjestre bolničarke.

Gəspədine so skrbejle, de se ja kuhəlu in pjeklu. Usak dan ja bla pəljənta. Kuhəle so še skuho z zjələm in rejpo in druge mənəjštre, kukər bərzuəte al pej jəšprən. Məsa se ja jejlu bel malu, sam tistga z župe uəb nədejləh. Zə praznike so bli štrukli in snidənu təstu. Zə vali-ko nouč je bla pətica, pršuta, beu kruh in pjrhí.

Usi se radi spounjo prvega vəbhəila. Təkət so se z gəspodəm slikəli in so bli povabləni u farouš na bejlu kəffe in məsljən kruh. Pər birmi so kəšni dəbili uro, če ja bu buətr buogət.

Ləpú ja uəpisənu žulejne mladih. Uəd tistih reči se nej smejlu gəvart, usje ja blu grejh al' pej se nej spəduəblu. Gəspudje so bli strəšnu pruti pljəsəm, ma tə mladi so sjeglih radi pljəsəli. Ku sta se dva mlada zəčjəla mejnt in sta hədila nejkej cajta ukop, je pršlu kəšn buot tudi də tistih rəči. De nə bo srəmuote, se ja blu trejba uəžjent. Vəhcəti so ble kədej bel buəge, k' nej blu soudu. Ja, vidste, təku ja blu en buot.

De bi dəns təmladi zəstuəpli, kar ja blu povejdənu u tistih štorjəh, smo se uədluəčli, de nərdimo slovar bəsejd, k' so ih rabli naši əldja tiste cajte. Duost tega se ja že zgubilu, rətáva pej zmjərej kej nouga.

Taku grjə žulejne nəprej in bəsejde ž nim.

Vipavc Lucijan Bratuš

Filip Terčelj
To Vipavska je dolina

Divja burja, sonce žgoče,
vinski griči, zgodnji ptiči,
al' nad vsemi skalni Nanos,
kakor skrbni oče.
To dolino ogradili
so očaki tisočletni:
stari Nanos, sivi Čaven,
Javornik priletni.

Le pogledjte vinske griče,
cerkvice na njih so v krogu,
bele cerkvice sestrice
čuva mati v Logu.
To Vipavska je dolina,
zemski raj in cvetno morje,
sadni vrt, ki ga spomladi
bela vila orje.

Kaj zato, če burja tuli
in če močne hraste trese,
nas Vipavce iz doline
burja ne odnese.
Tu ostanemo, kjer zrasli smo,
v viharju in vročini,
dokler Bog nas ne pokliče
k lepši domovini.

Jožef Anton Kebe

Rojen: 22. 12. 1938 v Ljubljani. Vipava 80, danes Trg Pavla Rušta 4, Vipava, pri Uršičevih, pri Petrovčičevih, nazadnje pri Kebetovih.

Pričeval: 7. 5. 2021, 14. 5. 2021 in 21. 5. 2021.

Vipava – Stari plac, pod Italijo Piazza Garibaldi, danes Trg Pavla Rušta

Pričevalec Jože Kebe že vse življenje živi v samem osrčju Vipave, ki mu Vipavci že od nekdaj pravimo *Stari plac*. Ljudsko poimenovanje tega malega trga sega daleč v zgodovino. To je bil edini vipavski trg, dokler ni fašistična oblast v Vipavi dala porušiti grofovih štal in s tem razširila *Novi plac* (trg). Središče dogajanja je bil dotlej stari *plac*; tu so se vsak dan srečevali ljudje, ki so tod mimo odhajali po različnih opravkih. Na *starem placu*, pred Kebetovo hišo, se je dogajalo marsikaj, kar sodi med pomembne zgodovinske dogodke za Vipavo.

Nasproti Kebetove hiše se je nekdaj, v času fašizma, ustavljal avtobus (*corriera*) pred »staro vinarsko« (vinsko kletjo), še pred njim se je do leta 1914 prav tam ustavljala poštna kočija. V Vipavi so kočijaži pri Lekanovih menjali konje in se podali naprej s spočitimi do Razdrtega, kjer je sledila naslednja menjava.

Če se ozremo naokrog po neposredni okolici pričevalčeve hiše, nas obdajajo ene izmed najstarejših stavb na trgu: stara šola, ki jo je leta 1860 dal zgraditi vipavski dekan ter veliki graditelj cerkvenih in šolskih objektov Jurij Grabrijan (1800–1882). Poleg nje je bila pomembna vipavska trgovina pri Skukovih, kjer so prodajali mešano blago. Ko se premaknemo še dlje proti desni, zagledamo nekdanjo pekarno in trgovino pri Poniževih, kjer so izdelovali izjemno okusne *paštakreme*, da jim daleč naokrog ni bilo para! Ta ulica

se je v času fašizma imenovala Via Roma, danes je Ulica Vojana Reharja. Na *starem placu* nas še vedno pozdravlja velika, danes večstanovanjska hiša, nekdaj Možetova trgovina s tekstilom in dom njegove družine. Bila je izrednega pomena za prebivalstvo Vipave in okolice. Lastnik Ivan Može je bil znan vipavski (amaterski) fotograf in njemu gre zahvala, da je predvsem vipavski stari plac ovekovečen na številnih posnetkih, ki so ujeli utrip nekdanjih časov. Poleg Možetove hiše je bila stara vinska klet, stavba, ki ji Vipavci še danes rečemo »stara vinarska«,¹ čeprav kleti že zdavnaj ni več na tem mestu. Ko se naš pogled zasuce še malce v desno, zagledamo nekdanjo delavsko menzo, ki je bila v času fašizma t. i. *dopolavoro*. V njenih prostorih so se srečevali tako preprosti vipavski možje kot tudi mednje pomešani italijanski vojaški in civilni oblastniki. Še malce proti desni, v ulici, pod Italijo imenovani via Garibaldi (Garibaldijeva ulica), danes Beblerjevi ulici, zagledamo farno cerkev sv. Štefana ter njen prepoznavni zvonik. Krog ogleda sklenemo pri izhodiščni stavbi, v kateri prebiva naš naslednji pričevalec Jože Kebe. V njegovi hiši so se dogajale številne pomembne dejavnosti; tu je bival vipavski župan Josip Petrovčič, njegov dedek. Poleg tega so bile njenih prostorih banka in posojilnica, pošta, gostilna ter prva čitalnica na Vipavskem, ki je začela delovati leta 1864.

¹ Vipavska vinarska zadruga je bila ustanovljena 7. 6. 1994 pod vodstvom vipavskega župana Matije Erjavca.

Magda Rodman, roj. Bajc

Rojena: 7. 1. 1942 v Vipavi, pri Bajcovih,
Milana Bajca 14, Vipava
Pričevala: 19. 11. 2022

»Čas podobo nosi po človeku.«
Rado Bordon

Uvodne besede o pričevalki

Pred nami je pričevalka, ki je pravzaprav vsem znana, tako Vipavcem kot drugim krajanom. Skromna in na prvi pogled čisto običajna Vipavka, je že od mladih nog čutila v sebi velik dar za pisanje. To je Magda Bajcova, kot se rada predstavi ljudem s svojim deklinškim priimkom, ki pa je pravzaprav hišno ime njihove domačije.

Magda Rodman je za zgodovino Vipave naredila izjemno veliko; mirno lahko rečemo, da je uspela ohraniti spomin na lokalno zgodovino od zadnje polovice 19. stoletja dalje in ga preko svojih zapisov utrgala roki pozabe. Med ljudi ga je ponesla na njej svojstven način. Magda je bila med glavnimi pobudniki ustanovitve vipavske etnološke zbirke, malega muzeja, ki danes nosi ime *Vipavska hiša* in se nahaja na *Starem placu* v Vipavi, v znani Kebetovi hiši. Prav tam je bila nekoč vipavska čitalnica, na *Starem placu* se je namreč odvijal osrednji, najpomembnejši del vipavske zgodovine.

Poleg tega je Magda še vedno aktivna raziskovalka lokalne zgodovine; že več kot štirideset let sodeluje z znanimi in manj znanimi ljudmi, piše članke za časopise in revije doma in v zamejstvu, redno obiskuje dogodke, ki so tako ali drugače povezani z domačo zgodovino in sodeluje pri predstavitvah novih knjig. Obiskujejo jo številni profesorji in ljubitelji zgodovine, zelo rada pa pomaga študentom, dijakom in osnovnošolcem pri seminarskih, diplomskih in drugih raziskovalnih nalogah. Sodelovala je že v številnih radijskih in televizijskih intervjujih, najodmevnejši je njen nastop v oddaji *Pričevalci*, 15. 3. 2022, ki jo vodi

Magda, stara 13 let

dr. Jože Možina. Številni priznani avtorji knjig so se že obrnili nanjo in vedno jim je znala pomagati ter jih usmeriti do zelenih informacij ali lokacij.

Vrsto let je bila turistična vodnica po Vipavi in malokdo pozna Vipavo tako kot ona: sleherni kotiček in njegovo zgodovino; o tem se lahko prepričamo v vipavskem glasilu *Vipavski glas* (prva številka je izšla novembra 1985), v katerem je bila Magda do leta 2016 zelo plodovita soustvarjalka in kjer je tudi po menjavi uredništva še vedno prisotna s svojimi objavami.

Kot sama pove, je hodila po Vipavi in okolici s svojim starim tipkalnim strojem *Facit* od človeka do človeka, od družine do družine in zapisovala njihove zgodbe. Za knjižno izdajo vseh popisanih zgodb jo je navdušila dr. Marija Makarovič, ko sta se srečali na predavanju »Kultura na podeželju« v Podnanosu. Tako se je začelo njuno sodelovanje, ki je preraslo v prijateljstvo, sledilo pa je več knjig in publikacij: *Življenje ob trti in kršinu* (2000, razširjen ponatis 2012);

Ingrid Patricia Boben, Lucijan Bratuš

Slovar vipavskih narečnih besed

V slovarju vipavskega narečnega govora (značilen za občino Vipava in pretežni del občine Ajdovščina) je vključenih mnogo popačenk ali napačno prevzetih besed, ki so postale del našega narečja kot dediščina oz. vpliv nemškega in italijanskega jezika. Delitev slovenskega prostora na dežele je imela pomembno vlogo pri prevzemanju izrazov.

Naši kraji so do leta 1918 spadali v administrativno delitev dežel nekdanje Avstro-Ogrske. Po priključitvi Primorske k Italiji leta 1920 se je začelo nasilno uveljavljanje italijanskega jezika, ki je vodilo v prevzemanje italijanskih izrazov.

Za generacije, ki so odraščale v letih po drugi svetovni vojni ali so bile takrat rojene, je bil drugi jezik srbski ali mešanica jugoslovenskih jezikov. Občuten je bil tudi vpliv srbskega poveljevalnega jezika v JLA, v kateri je večina fantov služila vojsko. Vpliv srbizmov se pozna predvsem v vojaškem žargonu in balkanskih kletvicah. V novejšem času pa je občutnejši vdor »globalinščine« z angleškimi slengovskiimi izrazi in kletvicami.

Naši predniki so v različnih obdobjih od tujih gospodarjev prevzemali predvsem vsakdanje izraze, povezane s tehničnimi napravami in orodjem, z gradnjo, vsakdanjimi opravili, oblačili in kulinariko.

V Sloveniji imamo sedem narečnih skupin ter okrog petdeset narečij. Vipavci (prebivalci vipavske in deloma ajdovske občine) spadamo v primorsko skupino ter v notranjsko podskupino. V slovarju so pri posameznih geslih vnesene tudi različice glede na podnarečje ali krajevni govor (Podraga, Podnanos itd.).

Vipavsko narečje sodi v zahodni del notranjskega. Meja med goriškim in notranjskim

dialektom je potekala po cerkvenoupravni meji. Vipava je kot del Kranjske spadala pod postojnsko okrajno glavarstvo. Vipavska dekanija je bila do konca I. svetovne vojne pod ljubljansko nadškofijo. Hubelj pa je bil mejna reka med Kranjsko in Goriško. V Vipavi se je izoblikoval tip govora, ki ima občutne notranjske vplive. V vaseh na vzhodnem delu občine (Podnanos, Lozice, Podraga, Goče), je čutiti tudi vpliv kraškega govora. Poleg nekaterih besed so zelo značilni dvoglasniki *ua, ue, ua, ui, uo*, in *ü*, ki se v zahodnem delu (Budanje, Sanabor, Vipava, Vrhpolje) glasijo kot *va, ve, va, vi, vo*. Pogosto sta navedeni obe obliki neke besede. Pri zapisovanju besed je uporabljen znak za polglasnik [ə], ki je med najpogostejšimi grafemi. Znamenje ostrivec je uporabljeno nevtralnó, pove samó, kateri samoglasnik je naglašen, ne pa tudi kakovosti naglasa. V primeru dvoglasniškega izgovora naglašene samoglasnika (*ue, ua, uo, je, ja, ej*) se ne uporablja.

Poleg vipavskih narečnih izrazov sta navedena prevod v knjižni jezik, v oklepaju pa pojasnjena še prevzeta beseda iz tujega jezika. Polglasnik je označen z grafemom [ə], fonem /g/ smo namesto pravilnega fonetičnega zapisa [ɣ] zaradi lažjega razumevanja pustili v nespremenjeni obliki.

Narečni besedni zaklad je bolj melodičen, tekoč, pester in živahnejši kakor slovenski knjižni jezik. Narečja so kot pisane cvetlice, brez katerih bi bil vrt pust, neprivačen, in osiromašen. Pomembno je, da se Vipavci kot Slovenci zavedamo posebnosti našega narečja ter ga kot našo kulturno dediščino ohranjamo tudi za prihodnje rodove.

Kratice v slovarju

avstr. nem. – avstrijska nemščina
bav. nem. – bavarska nemščina
beneš. it. – beneška italijanščina
it. – italijanščina
lat. – latinščina
nem. – nemščina
pog. it. – pogovorna italijanščina
pog. nem. – pogovorna nemščina
sev. it. – severna italijanščina
slabš. – slabšalno
srb. – srbščina
srvnem. – srednjevisoka nemščina
vip. nar. – vipavsko narečno
vulg. – vulgarno
žarg. – žargon

A

adíjo (ob slovesu) – zbogom (it. addio)
áhtat – varovati, paziti (nem. achten)
ájnġāh – enostavno, lahko, preprosto (nem. einfach)
ájnġaški, ájnġuški – enojen, nesestavljen (nem. einfach)
ájnġpren – prežganje (nem. das Einbrenn)
ájtliħ – delikaten (nem. eitel)
alóra – torej (it. allora)
aks – os (nem. die Achse)
amerikánc – vrsta gozdarske žage
arcnġja – zdravilo (nem. die Arznei)
ármija – armada (JLA) (srb.)
auspúħ – izpušna cev (nem. der Auspuff)
áutoblġnda – vojaško oklepno vozilo (it. l'autoblindo)
áutoedġnica – avtomobilska enota v JLA
áutokārġta – poltovorno motorno vozilo (it. l'autocarretta)

B

bábca – babica
bájna – kopalna kad, banja (nem. die Wanne)
bála – nevestina oprema (nem. der Ballen); žoga
bánda – godba, skupina razbojnikov, tolpa (nem. die Bande)
bándat – veseljačiti
bánġomarġja – kuhati brez stika z direktnim ognjem, v vodni kopeli (it. il bagnomaria; scaldare a bagnomaria)
batiškópa – keramična ali lesena obroba (it. il battiscopa)
becġárk – predel, območje, okrožje (nem. der Bezirk)
beč – sod
Béjla – potok, hudournik Bela
befána – dobra starka, dobrotnica otrok (it. la Befana)
béjlu káġje – bela kava
béġji ħ ándohti – pojdi k molitvam, litanijam (nem. die Andacht)
bel šuoħ – bolj skromno (nem. schwach)
bend – glasbena skupina (ang. a band)

bendġma, bændġma – trgatev (it. la vendemmia)
béštġa – zverina, krut človek (it. la bestia)
beu grġas – bel zdrob (nem. weißer Grieß)
bácġkāl – kolo (it. la bicicletta)
Bádájne – Budanje
bádān – velika lesena posoda v vinarstvu (it. il bidone)
bāk – bik
bālān – bolan
bālāncā – krmilo na kolesu (nem. das Balance)
bālġncāt – balinati
bāndġára – bandera, zastava (it. la bandiera)
bānk – delovna miza (nem. die Bank)
bārġulét, bārġuléjt – zapestnica (it. il braccialeto)
bārétka – baretka (it. la berretta)
bārġġla – večji sod
bārġjáč, buorġječ – dvorišče
bārúfa – prepir, pretep (it. la baruffa)
bāržġilka – bazilika (rastlina) (it. il basilico)
bāštárd – mešanec, križanec (nem. der Bastard)
bātġġa – trgovina; zadruga pri hlačah (it. la bottega)
bāžġġi – božič
bāžġġān dreuġġ – božično drevesce
bġba – lulček
bġlk – kapica pri kolesu voza
bġrt – gostilničar (nem. der Wirt)
bġstagar! – klic konju: levo! (pog. nem. bistega!)
bġjāka – beka, vrsta vrbe
bġjāra, bġjārcā – pivo (it. la birra)
bāġānjāġ – bajonet
blagunġca – edina hči, ki podeduje vse premoženje
blġek – krpa, zaplata (nem. der Fleck)
blond – svetlolas/-a (nem. blond)
bokáu – nočna posoda; bokal za vino (it. il bocale)
bóġnica – bolnišnica
bom biu – vip. nar. uporaba predprihodnjika
bómbula – plinska jeklenka (it. la bombola)
bórša – torba (it. la borsa)

boršétka, bórška – torbica (it. la borsetta)
brájda – parcela s sadnim drevjem
brénta, brentáč – ovalna lesena posoda z ušesom (za grozdje) (it. la brenta)
brāštulġn – ponev za praženje kave, ječmena (it. il brustolino)
brġhtān – pameten (nem. be-richten)
brġhtat – spametovati
brġškula – igra s kartami (it. la briscola)
brġjuān – ploh
brġlġnc, brvġnc – mravlja
bróka – vrček za vodo (it. la brocca)
brus – brusilni kamen, bedak
brzuāte – ohrovť (it. la verza; le verzotte)
bržġina – brežina
Brānġca – Branica
brāt váħġe – prositi za darove na vse svete (nem. weih, geweiht)
budġl, bādġl – vrsta lopate
búġġat – ubogati
búġġej! – bogdaj (pozdrav)
búħcou kuat – bohkov kot
búħluānej – Bog poplačaj; hvala (nem. Gott lohnen)
búħvár' de s' keġ góusnu – bognedaj, da si kaj bleknil (Bog varuj)
búħveġkġj – bogveġaj
búħveġkākú – bogveġakako
búħžġānej – Bog blagoslovi (nem. Gott segne)
búkve – knjige
buoġat – bogat
buoġnār – kolar (nem. der Bogner)
buorġjáč, bārġjáč – dvorišče
buorouna – borov gozd
buoršt – hrastov gozd ali gaj
buošġ – gozd, gozdiček (it. il bosco)
buot – krat (it. il botto)
būrġe – burja (it. la bora)
búštġvu – uboštvo, revščina
buāġi – ubog, reven

C

cāħān – znak (nem. das Zeichen)
cāġħ – groba bombažna tkanina, hlačevina
cāġna – košara (it. lo zaino)
cāġt, ceġt – čas (nem. die Zeit)
cāġār – urin kazalec (nem. der Zeiger)

Pomembne osebnosti in dogodki

Drago Bajc (1904–1928), slovenski pesnik in novinar, protifašist, rojen v Vipavi. Osnovno šolo in gimnazijo je obiskoval v Kranju. Po maturi je moral odslužiti vojaški rok. Poslan je bil v vojaško kazensko enoto v Kalabrijo. Dan pred koncem vojaškega roka so ga zaprli in poslali pred sodišče v Trst. Zaradi pomankanja dokazov je bil po 20 dneh preiskovalnega zapora izpuščen. Leta 1927 se je zaposlil pri goriškem delu uredništva lista *Edinost*. Po prihodu v Gorico se je jeseni 1927 vpisal na študij prava na Univerzo v Padovi in tja občasno hodil na izpite. Bil je tudi član organizacije TIGR. V prvi polovici oktobra 1928, v prvi polovici oktobra, se je iz Gorice pred fašistično policijo in aretacijo umaknil v Padovo, tudi z namenom, da bi se pripravil za nove izpite. Ker ga je fašistična oblast vztrajno iskala, je bil opozorjen, naj se umakne iz Padove in na skrivaj pride v Idrijo, od koder bi ilegalno odšel v Kraljevino SHS. Njegov pobeg ni uspel. Že v Padovi je težko zbolel (po vsej verjetnosti je bil zastrupljen). Klub temu se je podal na pot, a je prišel le do Bilj, do pragu hiše svoje izvoljenke Cvetke Humar, in tam sredi deževne noči omagal. Umrl je za pljučnico. Po njem se imenuje osnovna šola v Vipavi.

Valentin Batič (1867–1943), župnik na Slapu pri Vipavi od 1938 do 1954. Rojen je bil v Črničah 8. 2. 1874, umrl je na Slapu pri Vipavi 21. 2. 1954. Najprej se je izšolal za oficirja in aktivno služboval v avstro-ogrski vojski. Nato pa je na materino željo opustil vojaški poklic in doštudiral teologijo. V duhovnika je bil posvečen, ko je bil star 36 let. Pred prihodom na Slap je služboval v Hudi Južni v Baški grapi. Bil je izjemen domoljub, znan po osebni skromnosti, doslednosti in poštenosti.

Rado Bordon (1915–1992), slovenski pesnik, prevajalec in pravnik, je med drugim takole zapisal: *Vse na svetu uklanja se menjavi, in edini pričevalec – čas se nikomur ne ustavi. (...) Tudi človek vznikne le za hip in izgine v bliskovitem teku; vendar Zemlji v svojem kratkem veku menja lice vsak človekov gib. Čas podoba nosi po človeku.* (Človek in čas).

Ignacij Breitenberger (1885–1961), dolgoletni vipavski dekan in prvi ravnatelj malega semenišča v Vipavi. Njegov oče je bil Ignacij Breitenberger, po poklicu rudar, in njegova mati Uršula, roj. Tratnik. Osnovno šolo je obiskoval v domačem kraju, gimnazijo pa v Ljubljani. Leta 1904 je vpisal študij bogoslovja v Ljubljani. Leta 1908 je bil posvečen v duhovnika. Škof Anton Bonaventura Jeglič ga je poslal na Dunaj, tam je študiral filologijo na Filozofski fakulteti. Leta 1913 je kot suplent poučeval nemščino, latinščino in slovenščino v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu pri Ljubljani. Nato je bil od leta 1914 kaplan v Spodnji Idriji, 3. 8. 1922 pa ga je goriški škof Frančišek Borgia Sedej napotil v Vipavo. Tam je bil sprva kaplan, potem župnijski upravitelj ter od septembra 1924 župnik in dekan vipavske dekanije. To mesto je zasedal do smrti. Slovel je kot izvrsten pridigar. Nekaj pridig je tudi objavil. Organiziral je verske shode v božjepotni cerkvi v Logu pri Vipavi. Umrl je 6. 5. 1961.

Prof. p. **Anton Bukovič** (1886–1964), jezuit, rojen na Gradišču pri Vipavi. Stric pričevalke Elke Šček. Novo mašo je pel leta 1908 v Vipavi. Po novi maši je bil nekaj časa kaplan v Vipavi, nato pa je bil poslan za prefekta v Zavod sv. Stanislava v Ljubljano. Leta 1909 je bil sprejet v noviciat v Šentandražu na avstrijskem Koroškem. Kot jezuit je služboval v mnogih krajih v Avstriji in v krajih bivše Jugoslavije.

Cavallina je bil tajnik župana Carla Paronija, uradoval je med letoma 1937 in 1943. Po spominu starih Vipavcev, je bil Cavallina zagrizen fašist in so se ga ljudje bali. Bil je majhne postave in zelo surovega nastopa. Stanoval je pri Krhnetovih. Vipavcem je dal vedeti, kaj je fašizem. Kričal je: *»Kdor ni z nami, je proti nam! Ta, ki je proti nam, naj si pripravi kovček in naj se pobere v Rusijo!«* Imel je celo več političnih funkcij, praktično je tajnik odločal o vsem, kar se je zgodilo v Vipavi v tistem času.

Viri in literatura

Arhivski viri:

Pokrajinski arhiv v Novi Gorici

Škofijski arhiv Koper

Arhiv župnije Vipava

Literatura:

[Bajec, Anton ... et al.] *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (1994). Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša. Ljubljana: DZS, 1994

Keber, Janez. *Leksikon imen: izvor imen na Slovenskem*, Mohorjeva družba Celje, 2001.

Koloini, Borut, Mahnič, Andrej, ur. *Vipavski izbor: zbornik spisov ob sto letnici vinarske zadruge Vipava*. Vipava: Agroind Vipava, 1994.

Kragelj, Jožko. *Primorski duhovniki – kulturni delavci 20.stoletja*. Tisk: Grafica Goriziana. Samozaložba, 2002.

Naš kraj včeraj in danes. Vrhpolje, 21. 10. 1979, 7–8.

Podbersič, Renato. *Revolucionarno nasilje na Primorskem, Goriška in Vipavska 1941–1945*, Študijski center za narodno spravo, Ljubljana 2012.

Postojnsko okrajno glavarstvo: Zemljepisni in zgodovinski opis. R. Šeber, Postojna, 1889.

Premrl, Božidar. *Nesmrtni kamen in njegovi mojstri*, Ljubljana, ZRC SAZU, 2022

Primorski slovenski biografski leksikon, Goriška Mohorjeva družba, Gorica, 1974–1994.

Repe, B. [et al.]: *Mejni kamni, bodeča žica, stražni stolpi in minska polja*. Življenje ob okupacijskih mejah v Sloveniji, 1941–1945. I. izd. – Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019.

Rodman, Magda: *Življenje ob trti in kršinu: življenjska pričevanja krajanov iz Vipave in okolice*. Vipava: Občina, 2000.

Rodman, Magda: *Življenje ob trti in kršinu. Življenjska pričevanja krajanov iz Vipave in okolice*. 2. dopolnjena in razširjena izdaja. Vipava: Krajevna skupnost, 2012.

Snoj, Marko: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1997.

Zorzut, Ludvik: *Na Vipavskem je šaldu lepu*. Koledar Mohorjeve družbe. Mohorjeva družba, 1957.

Časopisni viri:

Bizjak, Matjaž: »Vipavska vojašnica in vipavski bataljon pred 20. leti«. v: *Vipavski glas*, št. 103, letnik 28, str. 13–15.

Boben, Ingrid Patricia. »Babištvo na Vipavskem«, v: *Mladika* št.1. Trst, leto 2022, 52–55.

Boben, Ingrid Patricia: »Skuha ali jota«, v: *Vipavski glas*, letnik 37 (december 2021), št. 155, 21.

Cerovšek, Franc: »Sanabor«, v: *Vipavski glas*, letnik 27, št. 63, 9–11.

Zahvale

Zahvaljujem se svoji družini za podporo
in potrpljenje ob nastajanju te knjige.

Najprej se zahvaljujem vsem pričevalcem, sodelavcem
in sponzorjem, ki so pomagali pri izidu knjige

Občina Vipava

Krajevna skupnost Budanje

Krajevna skupnost Goče

Krajevna skupnost Gradišče

Krajevna skupnost Podnanos

Krajevna skupnost Podraga

Krajevna skupnost Slap

Krajevna skupnost Vipava

Avtoprevoznništvo Marc, Slap

Avtoprevoznništvo Smuk Teodor, Litija

Avtoservis Simon Golob, s.p., Vipava

Cvetličarna Jasmin, Vipava

Družina Fabčič – Urbancovi, Podraga

ENOOB, d. o. o., Vipava

FAMA, d. o. o., Vipava

Frizerski salon Laura, Vipava

Grameti Planina, Ivan Trbižan, s.p.

Optika IBIS, d.o.o., Ajdovščina

Petrič, d. o. o., Ajdovščina

PILAT, Lucija Petrič, Gradišče

Posestvo Zoria, Podraga

Romana Štanfel, Vipolže

Skapin, d. o. o., Ajdovščina

Theodosius, d. o. o., Vrhpolje

Vinarstvo AVIN, Gradišče

Vina Benčina, Lože

Vina Poljšak, Gradišče

Vino Marc, Slap

Vinska klet Guerila, Planina

Župnija Vipava

Strokovni sodelavci,
brez katerih te knjige ne bi bilo

mag. **Lucijan Bratuš**
dr. **Renato Podbersič, ml.**
dr. **Mira Miladinović Zalaznik**
Irena Kristan Glavač
prof. **Božidar Premrl**
Magda Rodman

Lojze Furlan, župnik v Vipavi
dr. **Gabriel Kavčič**, upr. župnije Vipava
Ivan Furlan, župnik na Gočah
Janez Kržišnik, župnik v Vrhpolju
Andrej Vovk, župnik v Budanjah

Predstavnika Slovenske vojske

podpolkovnik **Matjaž Bizjak**,
podpolkovnik **Simon Jerončič**

Fotografsko gradivo

Pričevalci in njihovi sorodniki,
Goriški muzej Kromberk – Nova Gorica,
Pokrajinski arhiv v Novi Gorici,
Slovenski etnografski muzej

Sorodniki pričevalcev – informacije in slikovni material

Terezija Ambrožič pri pričevalcu Dančetu Ambrožiču
Silvana Bajc, Marta Leško pri pričevalki Aldi Posavec
Danica Benčina pri pričevalki Mariji Vodopivec
Marko Česen Šček pri pričevalki Elki Šček
Uroš Durn in Zalka Marc pri pričevalki Julki Durn
Lojze Fajdiga pri pričevalki Benjamini Fajdiga
Lidija Golob pri pričevalki Ivanki Rehar
Ernesta Kebe pri pričevalcu Jožetu Kebetu
Ivanka Krapež in Robert Lemut pri pričevalcu Andreju Krapežu
Anja Lavrenčič, Martina Lavrenčič, Ivo Sorta pri pričevalcu Francu Sorti
Jerica Marc in Srečko Marc pri pričevalki Mariji Marc
Marjan Mislej in Bojana Terčon pri pričevalki Mariji Mislej
Tatjana Rehar in Ivanka Rehar pri pričevalcu Ivanu Bernardu Reharju
Barbara Rener, Mara Fabčič in Borut Fabčič pri pričevalki Ani Fabčič
Vilma Strnad pri pričevalcu Jožetu Strnadu
Irma Trbižan pri pričevalcu Jožetu Maliku
Marija Trošt pri pričevalki Bernardi Trošt

Vsi prijatelji, sosedi, znanci pričevalcev
 in ostali, ki so mi bili v pomoč pri nastajanju
 te knjige (po abecednem redu)

Lilijana Bizjak iz Vipave za pojasnila glede slikovnega gradiva,
Rina Bratož iz Podnanosa za podatke o šembiski babici,
Oskar Ferjančič iz Vipave za podatke o sestrah Schleblnig,
Magdalena Krašna za objavo pesmi njenega očeta Ivana Krašne,
Sonja Marc iz Vipave za slikovni material,
Klavdija Mislej iz Podnanosa za podatke o šembiski babici,
Stanislav Nabergoj z Lozic za dodatne informacije,
Martina Naglost za informacije o turističnih vodnikih po Vipavi,
Andrej Pavzin za dodatna pojasnila o dogodkih v Vrhpolju leta 1991,
Branko Pavzin iz Vipave za pojasnila glede slikovnega gradiva,
Karmen Rondič s Slapa za dodatna pojasnila,
Estera in Pavel Skapin iz Vipave za podatke o Florijanu Skapinu,
Silvana in Peter Skapin iz Vipave za fotografije
Bojan Poniž iz Vipave za pojasnila glede slikovnega gradiva,
dr. Jernej Vidmar Bašin, profesor zgodovine na ŠGV,
Lea Žvanut z Lozic za vzpostavitev stika s pričevalko Marijo Mislej,

ter vsi, ki so želeli ostati anonimni ali so bili nenamerno izpuščeni.

Vsem iskrena hvala za pomoč,
 brez njih knjiga ne bi bila to, kar je.

Ingrid Patricia Boben (1970), urednica in zapisovalka, je Vipavka. Po končani srednji šoli v Novi Gorici je nadaljevala z delom na družinski kmetiji, a je njena ljubezen do jezikoslovja premostila vse ovire, ki so ji prekrižale življenjsko pot in se je ob delu izobraževala na Filozofski fakulteti v Ljubljani, na katedri za nizozemski jezik v sodelovanju z De Katholieke Universiteit Leuven in uspešno dokončala študij. Izobraževala se je tudi na univerzah: University of Cambridge, Goethe Institut München ter Università per Stranieri di Siena. Svoje življenje je posvetila jeziku. Njena velika ljubezen je etimologija. Je predavateljica tujih jezikov na Ljudski univerzi v Ajdovščini, poučevala pa je tudi na nekaterih zasebnih jezikovnih šolah.

S sodelavcem mag. Lucijanom Bratušem sta uredila obsežen Arhiv dekanije in župnije Vipava, skupaj sta sestavila slovar vipavskega narečja, ki obsega okrog 1400 gesel. Urednica v knjigi ohranja etnološko in zgodovinsko izročilo Vipave in okolice. S svojimi članki je navzoča v lokalnih pisnih medijih ter v zamejstvu. Sodeluje tudi pri vipavskem etnografskem muzeju – Vipavska hiša.

Lucijan Bratuš (1949) rojen v Vipavi. Slikarstvo je študiral na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani. Leta 1973 je končal magistrski študij grafike pri prof. Marjanu Pogačniku. Od 1987 do 2015 je bil profesor za kaligrafijo in tipografijo na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje v Ljubljani. Ob upokojitvi je prejel naziv zaslužni profesor Univerze v Ljubljani.

Poleg slikarstva in grafike se ukvarja tudi z grafičnim oblikovanjem, posebej še z oblikovanjem črkovnih vrst, kaligrafijo in knjižnim oblikovanjem. Od leta 1970 razstavlja samostojno ter sodeluje na razstavah slikarstva, grafike in oblikovanja doma in v tujini. Udeležil se je tudi številnih likovnih kolonij in simpozijev.

Ptice treh viharjev

Knjiga vipavskih pričevanj je hkrati pravi kalejdoskop primorske preteklosti 20. stoletja, saj prinaša tudi trpko pripoved o treh totalitarnih sistemih, ki so dušili svobodo in človekovo ustvarjalnost ter dostojanstvo, tudi na Primorskem – fašizem, nacionalsocializem in komunizem – in se kot odmev treh viharjev dviga nad globokim breznom pozabe.

dr. Renato Podbersič ml

**Ana Fabčič
Jožef Malik
Danče Ambrožič
Julka Durn
Ivan Bernard Rehar
Jože Strnad
Elka Šček
Benjamina Fajdiga
Marija Marc
Alda Posavec
Marija Vodopivec
Ivanka Rehar
Marija Mislej
Andrej Krapež
Bernarda Trošt
Franc Sorta
Jože Kebe
Danilo Rovan
Magda Rodman
Silvana Bajc**